

“doğru”larını sorgulamaya hevesli olmaması ve “doğru”larına temel oluşturan mevcut bilgilerine “bilgi bakımı” yapmamları akademinin bugün itibarıyla temel sorunlarıdır.

İktidarın olduğu her yerde direnişin de boy attığını, serpilip geliştiğini ve o iktidarı alaşağı edecek “çapulcu”ları yarattığını bilerek, bugün itibarıyla yapmamız gerekenin yanıtların değil soruların peşine düşmek olduğunu ifade edebiliriz. O halde işte peşine düşülecek birkaç soru:

- Direnecek miyiz?
- İktidar ilişkilerinin sonuçlarına ta-

kılıp kalmak yerine bizzat nedenleri sorgulamaya başlayacak mıyız?

- Varolduğumuz bataklığı kurutmak için samimiyetle ve kendimizden başlayarak özelleştireceğiz miyiz?
- Bilerek ya da bilmeyerek homo academicus ve organik aydın olmaktan vazgeçecek miyiz?
- Kendi birimizden başlayarak gerçeğe uygun bir akademik alan oluşturmak için somut adımlar atacak mıyız?

Yazmak kolay, yapmak zor hepimize kolay gelsin...

KAYNAKLAR

1. Emrah Göker’in İstifhanesi. Homo Academicus: Yakılacak Kitap, <http://istifhanem.com/2010/04/05/homoacademicus/> (Erişim Tarihi: 01.11.2013).
2. Eren Kırmızı Altın. İktidara Karşı Çıkmanın Mümkünlüğü: Akademi-Dil-Bilim İlişkisi. Karaburun Bilim Kongresi 2010. www.kongrekaraburun.org/eski/tam_metinler_2010/b_1/01_Eren_Kirmizialtin.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2013).
3. Onur Uca. Organik Aydından Homo Academicusa ‘Gündemi Belirleme, Gündemden Belirlenme. Karaburun Bilim Kongresi 2010. http://www.kongrekaraburun.org/eski/tam_metinler_2010/acilis/03_Onur_Uca.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2013).

Toraks
Bülteni

İ Üniversitelerin Akademik Altyapı Sorunları

Hasan BAYRAM

bayram@gantep.edu.tr

Uzun süredir yazmak ve tartışmaya açmak istediğim bir konu. Ancak yazının başlığının çok iddialı olduğunun farkındayım, beni aştığının da. Zaten bu yazının amacı da bir uzman edasıyla üniversitelerimizin akademik alt yapı sorunlarını ortaya dökmek değil. Bu yazıda karınca karınca kendi deneyimim, yurt dışında bulunduğum kurumlarda yaptığım gözlemler doğrultusunda kendimce gördüğüm aksaklıkları ve olası çözümlerimi sizlerle tartışmaya açmak. Ki bu konuda zaman zaman toraks e-posta gruplarında çok ilginç ve yararlı tartışmalar yürütülmüştür ve bu konuların tartışılmasından büyük mutluluk duymaktayım. Tabi yazdıklarım daha çok tıp fakülteleri ile sınırlı olacaktır.

Bu arada başlarken bir hayal kırıklığını da sizlerle paylaşmadan edemiyorum; mevcut hükümet eksik-fazla, doğru-yanlış, iyi-kötü birçok iş yaptı, sağlık sistemini baştan aşağı ters yüz yaptı, cumhuriyet tarihinin neredeyse en kapsamlı düzenlemelerini yaptı. Doğruluğu-yanlışlığı başka bir tartışma konusu. Ancak, gördüğüm kadarıyla

akademik sistemimize, rektör, öğretim elemanı/üyeleri atamaları ve diğer ufak-tefek işler dışında el atmadı, ciddi bir düzenleme/iyileştirme yapmadı. Akademik kurumlarımız halen, her yönüyle eleştirdiğimiz, yapıldığı zamanda bile çağdışı kalmış, tek tipçi, statik, anti-demokratik yasa ve yönetmeliklere göre yönetilmektedir. Akademik özerklik, esneklik, öğretim üyesi-öğrenci inisiyatifli yok edilmiş, üniversiteler rektör-YÖK başkanı ve hükümet ekseninde yönetilmektedir. Böylesine katılımcılığı dışlayan, üniversitenin asli unsurlarının görüş ve beklentilerini ret eden bir sistemin yöneteceği kurumların ne kadar başarılı olacağı ortadadır.

Artık asıl konuya dönecek olursam; akademik sorunlarımızın aşağıdaki başlıklar altında incelenebileceğini düşünüyorum.

Akademisyenlerin görev tanımı ve içeriği:

Bizim akademik sistemimizde tıp fakültelerindeki akademisyenlerin asli görevi olarak, teoride başka tanımlansa da, ne yazık ki hastane bünyesinde

yürüttüğü rutin hizmetler öncelikle anlaşılmaktadır. Akademisyenlerin unvanları da bu tanıma göre değerlendirilmekte, sadece verdikleri hekimlik hizmetinin kalitesi ve niteliği üzerinden derecelendirilmektedir. Hastalar ve halkın algısı da bu yöndedir. Öyle ki, çoğu zaman hasta, hatta öğrencilerimizin gözünde Yardımcı Doçent uzman düzeyinde standart bilgi olan hekim, doçent daha iyi bilen tecrübeli uzman, profesör bir bakışta hastanın tanısını koyan hekim kişi olarak algılanmaktadır. Doğrusu bu rolün sadece akademisyenlerin dışındaki insanlar tarafından ona biçildiğini söylemek zor. Bizler de bu rolü o kadar içselleştirmiş ki, akademisyenlik yanımızı çoğu zaman unutuyor ve asli işimizi hekimlik ile sınırlı görüyoruz. Biraz da bundan dolayıdır ki, akademisyenin rutin hekimlikteki rolünün azaltılmasına karşı çıkıyoruz ve asıl rolümüzü hekimlik dışında düşünmüyoruz. Oysa örneğin İngiltere’de üniversite hastaneleri Sağlık Bakanlığı ile bir şekilde iletişim ve işbirliği halinde hizmet vermekte, rutin hizmet bunun için ayrı bir uzman kadrosu bulunmakta, öğretim üyesi sadece üst

uzmanlığının olduğu spesifik klinik konularda uzman danışmanlık hizmeti vermektedir. Bu da toplam iş yükünün %10-20'sini geçmemektedir. Akademisyen asıl enerjisini araştırma ve eğitim faaliyetlerine ayırmaktadır, bir akademisyenin ve akademik birimin kalitesini yapılan araştırmalar, buluşlar, patentler ve yayımlar belirlemektedir. Bizde de artık sistemin buna evrilmesi, akademisyenin de kendini buna göre yeniden ele alması gerekmektedir. Tabii birazdan değineceğim üzere bunun alt yapısının da oluşturulması gerekir.

Mevzuat, yasal alt yapı ve düzenleme:

Tıp fakültelerinin yasal alt yapısı son derece sınırlayıcı ve katı bir şekilde hazırlanmıştır. Şöyle ki, Anabilim Dallarına, farklı bir klinik veya temel branştan hekim veya temel bilimlerden bir personelin istihdam edilmesi çoğunlukla imkansızdır. Bu da temel bilim alanlarında araştırma yapma ve işbirliği kurmanın önünde önemli engel oluşturmaktadır. Klinik bölümlerde büyük ölçüde klinik eğitime ve usta-çırak ilişkisine dayanan uzmanlık eğitimi dışında akademik yönü ağır basan master ve doktora gibi programlar bulunmamaktadır. Akademik araştırmalar olarak düşünülen uzmanlık tez çalışmaları bilimsel olarak son derece zayıf olup, zaten bir formaliteyi yerine getirmek dışında bu çalışmalardan önemli bir beklenti olmamaktadır. Oysa başta Amerika olmak üzere Avrupa da ve Japonya gibi ülkelerde doktora ve araştırma programları teşvik edilmekte, bu tür programlarda yetişmeyen hekimlerin akademisyen olma şansı ciddi olarak azalmaktadır. Yine klinik anabilim dalları bünyesinde, biyoloji, biyokimya, fizyoloji vb disiplinlerden yetişen mezunlar istihdam edilebilmektedir. Bizde de, mevzuat esnek hale getirilmeli, özellikle temel bilimler mensubu araştırmacıların istihdamı sağlanmalıdır. Bölümlerin kapasiteleri ve akademisyen alt yapıları doğrultusunda master ve doktora gibi araştırma programı açmaları teşvik edilmelidir.

Diğer yandan, başta doçentlik ve profesörlükte olmak üzere daimi statüde-

ki kadrolar akademisyen için önemli bir güvence ve rahatlık sağlasa da bazen üretim ve verimliliğin önünde engel oluşturmaktadır. Hepimizin gözlediği üzere, kabul etmek gerekir ki, bu rahatlık akademisyenleri kariyerlerinin en üretken döneminde rehavete ve işlevsizliğe itebiliyor. Buna karşın, çalışmanın ve üretmenin pek bir artışı olmayabiliyor. Hele de profesör olduktan sonra, temel rutini sürdürmek dışında, üretip-üretmek tamamen kendi vicdanınız ve inşafınıza kalmış durumda. Kendim de bir akademisyen olarak bu statünün kalkmasını istemek gerçekçi olmadığı gibi, insani de değil. Ancak daimi kadronun bu sakıncasını giderecek önlemler geliştirilmeli. Bunun bir yolu, uygun bir teşvik sistemi olabilir ki, akademik sistemimizde bu ne yazık ki yok denecek kadar az. Bizim sistemimiz genel olarak yasakları ve yapılmaması gerekenlerin sınırlarını çizmek üzerine kurulmuş. İnsanları motive edebilecek, iş ve üretim heyecanlarını artıracak teşvik ve ödüllendirme düşünülmemiş. Böyle olunca tabloda çoğu zaman genel bir motivasyonsuzluk ve isteksizlik hali hakim.

Tabii akademisyenlerin bu olumsuz ruh hali ve davranışlarında, sistemimizde dağ gibi biriken özlük sorunlarının etkisini göz ardı etmek ciddi haksızlık olur. YÖK başkanları (ki mevcut YÖK başkanı da son günlerde bilmiyorum kaçınıcı kez telaffuz etti) ve hükümet yetkililerinin zaman zaman soruna değinme, ancak arkasından bir şey yapmama hali yıllardır sürüp gidiyor. Akademisyenlerin ücretlerinin de bu ülkenin koşullarına göre belirlenmesi kadar doğal bir şey yok, ancak meslekler arası kıyaslamalar dikkate alındığında ülkemizdeki durumun akademisyenler lehinde olmadığı kanaatindeyim. Diğer yandan tıp fakültelerindeki akademisyenlerin gelir-performans sarmalına mahkum edilmelerinin, mantıklı, izah edilebilir bir tarafı ne yazık ki yok. Akademisyenlerin üretimleri ve verimlilikleri, bana göre asli görevlerinin dışında ki, rutin hekimlik hizmetleri üzerinden değerlendiriliyor. Bütün gelişmiş ülkelerde asıl belirleyici olan; akademisyenin yürüttüğü araştırma, aldığı proje desteği ile kuruma trans-

fer ettiği kaynak, gerçekleştirdiği yayın, davet edildiği bilimsel toplantılar, katkı sunduğu ulusal-uluslar arası etkinlikler vb gibi akademik faaliyetlerdir. Ancak biz de bu dikkate almıyoruz. Eğitim ve öğretim faaliyetleri de akademisyenin kendi vicdan dairesinde yürüttüğü işler kategorisinde görülüyor ve buradaki kalite, özen üzerinde durulmuyor ve göz ardı ediliyor. Sonuçta eğer akademisyenlerin performansı değerlendirilecekse ki bence mutlaka yapılmalı, bu akademik kriterler ve akademik üretim üzerinden yapılmalıdır.

Fiziki alt yapı sorunları:

Mevzuatta diğer alanlarda olduğu gibi tıp ve sağlık bilimleri ile ilgili fakültelerin görev tanımı içinde de birinci derecede araştırma yapmak yer almaktadır. Ancak, eski-yeni hiçbir üniversite hastanesi veya tıp fakültesi binasında araştırma birimi/laboratuvarı planlanmamaktadır. Şöyle ki, hastanelerimize baktığımızda kliniklerde hemşire istasyonu, asistan odası, personel dinlenme odası vs gibi bütün detaylar ayrıntılı olarak planlanmaktadır. Klinik dışı alanlarda rutine yönelik merkezi laboratuvarlar, ofis odaları, dershaneler vb. planlanırken araştırma faaliyetlerine yönelik bırakın laboratuvarı bir araştırma ünitesine bile yer verilmemektedir. Oysa gelişmiş ülkelerde, tıp fakülteleri bünyesinde hastane içinde veya dışında her akademik birime ait mutlaka bir araştırma laboratuvarı veya ünitesi bulunmaktadır. Eğer tıp fakültelerinde araştırma yapılmasını istiyorsak buna uygun fiziki mekanların ve laboratuvarların da mutlaka planlanması gerekir.

Sonuç olarak, üniversitemizde, özellikle tıp fakültelerinde akademik alt yapı açısından ciddi sorunlar bulunmaktadır. Üniversitemizin personel ve istihdam politikaları yeniden gözden geçirilmeli ve esnek hale getirilmelidir. Akademisyenler araştırma faaliyetlerine daha çok yönlendirilmeli ve bir teşvik sistemi kurulmalıdır. Diğer yandan uygun fiziki mekanların ve laboratuvarların da mutlaka planlanması gerekir.